

Britt Hamre

Jordmorutdanning i Bergen

Et historisk tilbakeblikk på jordmoryrket

Jordmoryrket ansees som verdens eldste kvinneyrke. Beskrivelse av rollen og arbeidet som jordmor finnes i dokumenter fra tusen år tilbake. Fra Kina finnes det fra 2200 f. Kr beskrivelser av jordmor og fødende i Tao Te Ching provinsen, beskrevet i «Kahun papyrus». I det gamle testamentet i Bibelen fortelles det om kvinner som utøver yrket. Mest kjent er kanskje de hebraiske kvinnene Sifra og Pua som blir omtalt i andre Mosebok, kapitel 1, 15. vers. Phenatre, Sokrates' mor er kjent som jordmor fra den antikke greske og romerske kulturen. På 400 tallet f. Kr. organiserte Hippokrates en form for praktisk trening. Disse jordmødrene blir omtalt som: healthy strong quiet, prudent and well trained in their art. (Lops, Dixon & Hunter 1995 s. 30) Den greske filosofen Aristoteles (384-322 f. Kr.) har

Ungdommen har samlet seg i Nygårdsgaten, utenfor det staselige huset til kjøpmann Kooter. Her, på dette landstedet i utkanten av byen, finner vi de første spor av den 140-årige historien til Høgskolen i Bergen.

Fødselsstiftelsen på Raadstueplass i Bergen var hjem for jordmorutdanningen fra 1863 til 1926. Foran Gamle Rådhus var det drosjeholdeplass i mellomkrigstiden, men mye av transporten i byen foregikk fremdeles med håndkjerrer.

gitt følgende beskrivelse av en jordmor» Middeldalrende, ikke for ung og ikke for gammel, og ved god helse. Ikke preget av sykdom, frykt eller offer for plutselig angst. En kvinnes hånd, en hauks øye og en løves hjerte. Nøktern og omsorgsfull, ikke henfallen til følelser. Edel og omsorgsfull. Hennes sinnelag skal være humørfyllt og vennlig. En jordmor har et ytterst nødvendig og ærefult yrke, i det å være naturens hjelper.» I flere historiske dokumenter fremstår tre energiske og begavede kvinner, som gjennom skriftlig dokumentasjon etterlater seg imponerende kunnskap innen jordmoryrket. Det er Louyse Bourgeois i Frankrike, Justine Siegmundin i kurfyrstedømmet Brandenburg og Jane Sharp fra England som alle virket på 1600- tallet. (Donnison1988;Ditoff1982; Lops,Dixon&Hunter 1995; Paine 1991)

I det 16.århundre var både geistlige og kirkelige myndigheter i Europa opptatt av jordmoryrket og utdanningen av jordmødre. I Tyskland var undervisning og «Lægeeksaminasjon» av jordmødre alminnelig innført. I Hamburg måtte unge elever gå i lære hos en eldre jordmor og eksamineres av statsfysikus. Lærebøker skrevet av jordmødre var det få av. Den mest kjente bok i jordmorfaget var skrevet av en tysk jordmor, Justine Siegmundin. Den utkom i året 1690, og ble i nesten et helt århundre hovedkilden som jordmødre og en mengde leger hentet sin kunnskap i fødselslære fra. I København var det allerede fra begynnelsen av 1700- tallet en offentlig eksamen for jordmødre, og i 1761 åpnet Københavns Fødselsstiftelse som fikk ansvar for undervisningen for vordende jordmødre. Legene underviste elevene i anatomi, og eldre jordmødre skulle ha «læredøtre» med seg under fødsler.

Jordmorvesenet i Norge

Følgende sitatet er hentet fra Kirkeritualet for Norge av 1688 « Det er ikke Menneskes Gjerning alene, men allermest Guds Gjerning, som utdrager Børnene af Moders Liv». Etter at kristendommen ble innført, ble kirken jordmoryrkets foresatte. De første regler for jordmødrenes virke finnes i den kirkelige lovgivning. Etter reformasjonen ble kirken lagt under staten, altså kongens lovgivende myndighet. To ganger i året skulle presten samle jordmødrene i sakristiet etter gudstjenesten og lese opp bestemmelsene om undervisning i Kirkeritualet for Norge av 1688 (E. Schønberg 1958). I Kong Christians Den Femtis Norske Lov av 1687, Cap 8 Om Præsternis Embede med Ektefolk, Jordmodere og Barselqvinder, heter det om den undervisning som skulle gis av presten;

«Præsterne skulle undervise Jordmoderne, hvorledis de seg skulle forholde baade med Barselqvinder og Fosteret, og skulle samme Jordmoder være ærlige og gudfryktige Qvinder, som sig paa deris Embede forstaa, og boe paa bekvemmelige Stæder, saa vel de fattige, som de Rige til Hjelp. Samme Jordmodere, hvis de befinde Fosteret dødt i Moderens Liv, skulle de det Gud befale og gjøre deres Flid til, at Moderen, som er forrespent, maa bli reddet; Men find de Fosteret levendis, eller noget fremkomme, dog nær dødt, da skulle de alligevel ikke døbe det, førend det aldelis er født. Er Barnet i Livs fare, efter at det fuldkommelige født er, maa Jordmoderen det døbe med Vand, og ikke andet, om Præsten ikke er ved Haanden, eller nogen skikkelig Mands Person, som er kommen til Skiels Alder.»

Jordmoren ble godkjent av presten, og fikk brev på forseglet papir»under Raadstuesegl i Købstaden, og under Amtmannens segl på landet». Den tradisjonelle jordmor var en kvinne som fikk sitt mandat til å hjelpe andre kvinner gjennom sin egen erfaring som fødende og gjennom den erfaring hun skaffet seg ved å observere andre kvinner i forbindelse med fødsel. Dette var en kunnskap som bygget på praktisk erfaring og observasjon. Jordmødrene ble derved eksperter på normale fødsler. De ble ansett for å ha en dypere forståelse for fagfeltet, og oppnådd derved en slags monopol på yrket.

Utdanning av jordmødre i Norge

Det ble gjort forsøk på å opprette utdanning av jordmødre også i Norge, og fordi Bergen var den eneste byen som hadde et medisinsk faglig miljø ble forsøkene gjort her. Johan Gottfried Erichsen var statsfysikus i Bergen fra 1747 til 1761, og i den perioden opprettet han en jordmorskole. Det ble ingen varig institusjon, men den er likevel viktig som indikator på at det offentlige, her representert ved statsfysikus, mente at behovet for bedre opplæring var tilstede. Han ga også ut en lærebok for jordmødre:» Bergenske Instruction for Jordemødre». Det hører også med til historien at nettopp i Erichsens tid kom den første faglærte jordmor, Karen Pedersen, til Norge og begynte sin tjeneste i Bergen. Hun hadde sin eksamen fra jordmorskolen i København.

Johan Andreas Büchner, som var statsfysikus i Bergen fra 1761 til 1806, kjempet for at jordmødre som ville praktisere, skulle eksamineres av lege før de tok til med sin gjerning. De måtte fremvise at de hadde en godkjenning som jordmødre, den såkalte «Jordmorforordning af 1714». Statsfysikus Bücher sendte i 1773 en henvisning til stiftsbefalingsmann Levetzau om jordmorvesenets slette tilstand i Bergen, og Levetzau oversendte henvendelsen med en uttalelse, hvor det bl.a. heter:

«Med den største Bedrøvelse har jeg i den korte Tid, jeg har været her, seet hvorledes saadan en Mængde Barselkoner ved Døden afgaar, Fostrene mishandles om ikke ganske dræbes og Folkemængdens Formerelse daglig formindskes, alene ved nogen uchristelige og selvraadige Jordmødres slette Opførsel.»

Jordmorelever utdannet ved Bergen Jordmorskole 1877.

Jordmorelever utdannet ved Bergen Jordmorskole 1910.

(Medisinsk liv i Bergen s 241) I 1810 ble det utferdiget en fullstendig ordning av jordmorvesenet i Danmark og Norge. Ved Lov av 24. mai 1839 ble det bestemt at jordmødre «skulle bli beskikket til Jordermoderstillinger med saadan Aflønning, som hjemlet i Lovgivningen samt i de af Amtsformandskapet og herredstyrets fattede beslutning». (utdrag av ansettelsesbrev utskrevet av Amtsmannen i Søndre Bergenhus Amt 1842). Antall autoriserte jordmødre som virket i Bergen økte. I 1820 var det 5 autoriserte jordmødre i Bergen, I 1865 var antallet 13., og 1890 ca 30 og i 1905 ca 44. Antall leger økte noe, men det var ikke nok i forhold til befolkningsveksten. Bedre hygiene, bedre kosthold og mer kunnskap førte til at dødeligheten av barselkvinner sank.

I 1847 hadde professor Ziemmelweis i Wien vist at barselfeber kunne forebygges ved at fødselshjelperen vasket hendene i klorkalkvann før arbeidet på fødeavdelingen. I Tidsskrift for Jordmødre nr. 10, 1913 skriver redaktør N.Quisling:

«Det er for lengst av lægevitenskapen anerkjent, at en skrupuløs renslighet hos barselkvinden og hos dem som bistaar hende under og efter forløsningen, i væsentlig grad forebygger sykdom i barselsengen. Det er ikke alene ved selve forløsningen, men ogsaa i kvindens organer da endnu er i en saadan tilstand at hun er let utsat for infektion. Dødsprosenten blant barselkvinder er sunket betydelig i de siste 50 aar, og bedringen i denne henseende falder sammen med landets bedre forsyning av læger og jordmødre og med disse bedre utdannelse, hvorunder der lægges særlig vekt paa at lære dem aseptikens hjelp at forebygge barselsykdommer».

Guri Wiik Velle – distriktsjordmor i Aurebygda 1927–1967.

Kvinneklinikken ved Haukeland Sykehus, åpnet 1926. Internat for jordmorelevne var i 4. etasje.

Følgende tall er hentet fra medisinalstatistikken; av 1000 barselkvinner døde:

1857 4,9 1858 8,4 1861 7,2 1908 2,8 1911 2,4

1860- 1926 Bergens Fødselsstiftelse og Jordemoderskole

Den første offentlige jordmorskolen i Norge som ble opprettet i Kristiania i 1816 ble snart for liten, og fra alle deler av landet kom det ønske om å få uteksaminert flere jordmødre.

I 1857 foreslo professor Faye at det måtte opprettes en jordmorskole til «paa et bekvemt Sted i Riget». I 1860 bestemte Stortinget at det skulle opprettes jordmorskole i Bergen, og bevilget kr 15040 til å opprettelse av skolen. Da Fødselsstiftelsen begynte sin virksomhet 1. april 1861 i Kooters Hus i Olav Kyrresgate, var det en viktig begrunnelse for opprettelsen at man også skulle utdanne jordmødre. Undervisningen varte 1 år. Ved Fødselsstiftelsen i Bergen ble det til utdanningen konstituert en bestyrer, overlege, førstelærer og at to leger skulle «beskikkes» som tilsynskomite. Overlegen skulle være jordmorskolens leder. Den 27. august 1860 ble cand. med. Valentin Heyerdal ansatt som overlege. Allerede året etter at skolen ble opprettet kom det 83 søkere, de fleste fra Vestlandet. Jordmorskolen tok opp 6 elever 2 ganger pr. år i årene 1861 til 1892, og fra 1893 til steg tallet til 30. Frem til 1930 var det ved jordmorskolen uteksaminert 1134 jordmødre. Jordmorskolen begynte undervisningen i de samme lokalene, og tok imot de første elevene 1. mai 1861. Elevene bodde på sykehuset og for kost og losji betalte de i 1900 kr 360 pr. år (N.Kahrs 1911) Belegget var i 1861 bare 30 fødsler, men deretter var det ca.80 fødende helt frem til 1890. Lokalene i Olav Kyrresgate var lite tjenlige til formålene. I 1862 bevilget Stortinget 40 000 kr til kjøp og innredning av passende

lokaler. Konsul Konows eiendom i Raadstueplass 2 ble kjøpt, og i 1863 var Fødselsstiftelsen på plass i sine nye lokaler.

Opptaksvilkårene til jordmorskolen fulgte reglementet for Kristiania jordemoderskole av 1847:

«Vedkommende skulle ikke være under 20 aar, og ikke over 30 aar gammel, hun skulde skaffe attest for sædelig vandel og lægeattest om sin fysiske bekvemhet, i hvilken henseende det skulde iagttas at hun ikke hadde nogen legemsfeil eller mangel, som kunde vække skræk eller avsky hos den fødende. Under ellers like vilkaar skulde den gis fortrin, som var gift og selv hadde født barn; den skrivekyndige skulde foretrekkes for den ikke skrivekyndige» (J.Castberg et.al. 1920).

Amtsformandskapet for Søndre Bergenhus hadde allerede sommeren 1861 bevilget penger til stipend for 3 frielever. Det antyder noe om den nye skolens betydning. Overlegen hadde ansvar for undervisningen, med bistand av «annenlegen.» Det var avsatt to timer hver dag til undervisning i teoretiske fag og til «klinisk belæring».

«Der har været ført en stadig kamp fra overlægernes side med amtmænd og attestutstedere for at faa gennemført regulativets fordring paa gode evner. Og der er ikke ganske faa som i aarenes løp som er hjemsendt som umulige, andre er sendt hjem for sygdom, enkelte for graviditet, et par for hjemve. Ikke mange er strøket til eksamen.» (N.Kahrs 1911)

I følge kongelig resolusjon av 1863 skulle elevene opplæres i vaksinasjon. Det ble også undervist i «skrivning og forstandsøvelse». Praktiske ferdigheter måtte innøves, og de måtte ha kjøkkentjeneste

Villa Skjoldnes fungerte utmerket både som internat og undervisningsbygning for jordmorelevnene fra 1972 til 1991.

og delta i vask og desinfeksjon av værelser, tøy og instrumenter. Overjordmor hadde det overordnede ansvar for den daglige undervisningen i avdelingene. Hun sørget for at arbeidet ble delt mellom elevene slik at alle fikk en utdanning som gjorde dem i stand til å utøve sitt yrke etter endt utdanning. Lise Sandnes var elev ved skole i 1880, og i sin dagbok har hun beskrevet sine læresituasjoner ved de fødselene hun hadde ansvar for. Beskrivelsene omfatter kvinnenes tilstand før og under svangerskapet, fødselens forløp og hennes tilstand i barselsengen. Hun innleder sin dagbok med:

Anmärking:

«Jordmoderen skal ved den indvendige undersøkelse ved enhver fødsel gaa frem i følgende orden:

- 1) Modermunden, dens størrelse og beskaffenhed.
- 2) Vandet, om det står eller om det er gaaet nylig eller for lunge siden.
- 3) Fosterets almindelige og seregne leie.
- 4) Den forliggende store fosterdels stand i eller over lille bekken; ved fosterets almindelige leie menes, hvilken stor fosterdel der byder sig for og ved det seregne, hvorledes denne fosterdel ligger mod bekenet.»

Deretter følger en beskrivelse av hvordan jordmor skal forholde seg ved en vanlig fødsel og dersom hun oppdager avvik. I et brev, gjengitt i Tidsskrift for jordmødre nr 1 1896, forteller Sofie Schanke, som hadde vært jordmorelev ved Fødselsstiftelsen i Bergen, om sine minner fra jordmorskolen blant annet:

«Desinfeksjonen blev indtil det Yderste overholdt; Sluskeri var en ren umulighet, da altid en Overordnet var tilstede ved enhver indvendig Undersøkelse og Fødsel.

Under Veerne skiftedes de tjenestegjørende Elever at støtte i Ryggen,- og samme Omhu og Pleie ble enhver tildele, hva enten det var en Formuende eller Fattig.

Samme Elev, som ledet Fødselen, bar nemlig Ansvaret for Pleien i Barselsengen, og delte Pleien med den yngre. En af dem maatte altid være tilstede, og dagen var delt mellom dem fra 6 Morgenen til 8 Aften i 3 Vagter. Medens den Ene pleiede, var den Anden fri, medmindre andre Pligter, som Madbæring, Rengjøring af Elevværelset, osv. paahvilede hende.»

Sofie Schanke, forteller videre i sitt brev:

«Overjordmoderen, en ældre dame, havde Elevernes udelte Tillid og Hengivenhed, og man tyede til hende med baade Sorg og Glæde; hun trøstede, gikk med i Arbeidet og veiledet. Ofte gjentog hun Undersøgelsen af den Fødende for at forvise sig om at Eleven ikke tog feil af Leie, og saa samtalede de herom.»

Opplæringen skjedde ofte ved fødesengen hvor jordmorelevne skulle læres opp til å bruke sine sanser. Ved å gå sammen med læremestre i et fagfellesskap ble jordmor-

Peter Herman Vogt, født i Eker i 1829, var overlege ved Fødselsstiftelsen i Bergen fra 1870 til 1900, det året han døde. Han var en forkjemper for at jordmødrene skulle få lov til å benytte fødselstangen.

Tross all høyteknologi er trestetoskopet fortsatt et uunnværlig instrument til fosterovervåkning. Svært mange av de trestetoskopene som brukes av jordmødre og leger i Norge, ble laget av vaktmester Haugland i verkstedet i underetasjen av Kvinneklinikken i Bergen. Her bruker en jordmorstudent trestetoskopet.

elevene opplært til oppmerksomhet i handling og til å utføre de rette håndgrepene. Reservelegen gikk daglig runde på avdelingen og underviste ved sengene. Senere på dagen gikk professor visitt, og de jordmorelever som var ledige fikk følge med. To ganger i uken var det undersøkelser på klinikken hvor fattige gravide kvinner møtte til undersøkelse og elevene fikk være med. «Mesteren fungerte som modell for jordmoreleven, en modell som synliggjorde fagets eksplisitte karakter». (Sandvik 2002) Denne læringsformen bygger på Dewey pragmatisk filosofi. «Learning by doing». Eleven utførte oppgaver under veiledning og gjorde seg noen erfaringer. Ved overlegens gjennomgang av læresituasjonen kunne eleven reflektere og knytte sin erfaring opp mot teoretisk kunnskap. (Løvlie 1992). Undervisningsmetoden i det kliniske felt var også at den eldre eleven lærte opp den yngre under veiledning av en overordnet. Elevene hadde ansvar for «sin» fødekvinne. Etter hvert ble elevene fritatt for enkelte arbeidsoppgaver som vask og renhold. Tiden ble i stedet brukt til «klinisk belæring» gitt av jordmor. Elevene hadde og læretid på gynekologisk avdeling i to måneder, og da har hun ikke adgang til føde- eller barselavdelingen. Det skyltes nok professor Zimmelweis' forskning om overføring av smitte.

Jordmoryrket

De unge jordmødrene fikk sin utdanning, sin offentlige godkjenning, avla jordmorløftet og skaffet seg de få enkle instrumenter som de var forpliktet til å eie.:

1 årelatingsneppert, 1 fruentimmerkateter i sølv, 1 sprøytekanne (klysterkanne).

Jordmors oppgave var å undersøke og veilede den svangre kvinne, forløse henne, for det meste i hjemmet, og ta godt vare på mor og barn etter fødselen, i den tiden barseltiden varte.

Med de tilegnete kunnskaper gikk de ut for å arbeide på eget ansvar. I den første tiden var hun oftest den eneste helsearbeider på landsbygden. De hadde ingen kollega å rådføre seg med, og det var opptil flere dagsreiser til nærmeste lege. Hun måtte forvalte sitt yrke med stor autoritet og etter beste skjønn. Hun var i konkurranse med hjelpekonene som representerte den tradisjonelle jordmoren som hadde utøvet jordmoryrket ut fra den erfaringen hun hadde tilegnet seg. Hjelpekonene hadde ofte vokst opp med en mor som var jordmor og derved sosialisert inn i rollen. De fikk ofte overta distriktet etter sin mor. En del av jordmoryrkets utvikling gikk på å distansere seg fra hjelpekonene og ved økt utdanning bidra til å heve standens anseelse. Først i 1898 ble det forbudt for hjelpekonene å drive fødselshjelp som næringsvei. For å kunne gi jordmorelevne bedre kunnskap stilte leger og jordmødre i 1885 spørsmål om ikke middelskoleeksamen måtte bli et opptakskrav til elever som søkte.

Eget Fagtidsskrift

Tidsskrift for Jordmødre ble opprettet i 1895, og er dermed det eldste fagtidsskriftet for et tradisjonelt kvinneyrke i Norge. I det første tidsskriftet fra januar 1895 skriver redaktør Quisling: «Alle Sagkyndige vil vistnok være enige med os i, at Uddannelsen for Jordmødre er altfor kort, og at det derfor er uforholdsmæssig meget de maa tilegne sig af praktisk og teoretisk Kundskab i det Aar de tilbringe paa Kristiania og Bergens Fødselsstiftelser.» Videre skriver de at jordmødrene arbeider alene og har liten anledning til å fornye sine kunnskaper. Hensikten med tidsskriftet var at det skulle være et organ som formidlet kontakt mellom kolleger, og ikke mist hentet kunnskap fra inn- og utland. I tidsskriftet kan en lese rapporter fra jordmødre som beskrev sine tilfeller og ba om råd fra andre jordmødre. For eksempel beskrev en jordmor i Hemsedal hvordan hun hadde forløst en kvinne hvor barnets skuldre satt fast. En jordmor i Lofoten hadde opplevd det samme, og hun beskrev hvordan hun hadde løst problemet. Flere jordmødre sluttet seg til debatten, og til slutt kom det et innlegg fra professor Vogt, som var overlege ved Fødselsstiftelsen i Bergen, om hvordan forskning viste den beste metoden for å få løs fastsittende skuldre. Slik var det vanlig at både leger og jordmødre bidrog med erfaringer fra sin praksis og om nyere forskning innen jordmorfaget. Det var en viktig del av jordmødrenes fagutvikling, ofte den eneste muligheten for jordmødrene å fornye sine kunnskaper. Det var ikke lett å reise fra distriktet, hvor hun ofte var den eneste «helsekyndige». Ledige «Jordmoderbestillinger», referater fra kongresser i inn og utland og diskusjoner om lønnskrav ble og tatt opp. Jordmorutdanning var et emne som stadig ble debattert. Når en vet hvor faglig isolert de fleste jordmødrene arbeidet på den tiden må tidsskriftet ha vært av uvurderlig betydning for hennes faglige utvikling.

I 1908 ble den Norske Jordmorforening dannet. Både tidsskriftet og organiseringen av jordmødre i eget fagforbund var med på å styrke deres identitet, og derved styrke jordmoryrket som profesjon.

«Lov om utdanning av jordmødre av 1898»

I 1885 ble det på nytt stilt spørsmål fra jordmødre og leger om ikke middelskoleeksamen måtte bli et av opptakskravene til elever som søkte jordmorskolen. Men det ble avvist fordi det ville skape store problemer med rekruttering fra utkantstrøkene. Jordmødrene ønsket opplæring i og tillatelse til å legge fødselstang når det var nødvendig å forløse og legen ikke kunne nå frem i tide. Mange leger ute i distriktet støttet dette ønsket. P Vogt som var overlege ved Fødselsstiftelsen var en ivrig forkjemper for at jordmødrene skulle få lov å legge tang, og på legemøte i Bergen i 1885 uttalte medisinaldirektøren at han ikke ville motsette seg at jordmødrene fikk opplæring i å legge tang, fordi det var så lang avstand til nærmeste lege i distriktet. Motstanderne av vedtaket hevdet at der var for liten kunnskap hos jordmødrene. Kravet om at middelskoleeksamen måtte bli opptakskrav ble stadig debattert. Jordmor Marie Framstad skrev i 1909:

«Jeg synes, at man ikke saa let kan overse nødvendigheten av at en jordmor burde ha større almindelse, end hun hitentil i almindelighet har hat, for jo større hendes aands dannelse og utvikling er, des lettere vil hun fatte betydningen av sit livs arbeide og dermed forbundne pligter og vanskeligheter, hun vil være bedre i stand til, i farens stund at tænke klart og logisk og handle derefter.» (Tidsskrift for jordmødre nr 2, 1909)

Først på Den norske jordmorsforenings andre landsmøte i Trondheim i 1910 ble det vedtatt at foreningen skulle gå inn for middelskolekravet. Formannen refererte en skrivelse til Justisdepartementet angående forholdene ved jordmorskolene.

«Forholdene ved skolene er meget utilfredstillende idet eleverne maa utføre grovere arbeider, som matbæring og skuring og dette i forbindelse med meget vaaking, ogsaa over pasienter paa de gynækologiske afdeling, gjør elevene trætte og utkjøre og lite skikket til at følge undervisningen, som er det viktigste»

I 1914 ble det nedsatt en komite, bestående av jordmødre, som skulle se på kravet fra landsmøtet i Trondheim om bedre utdanning. Ved skolen i Bergen kunne det spares litt tid ved at elevene ble fritatt for å reparere tøy og ordne skitnetøy. Timetallet i anatomi kunne dermed økes. Lærebøkene var skrevet av leger. Dr. Fayeres «Lærebok i Fødselsvitenskap for Jordmødre» kom ut i 1844, og var brukt frem til 1894. Dr Peter Herman Vogt ga ut en lærebok som ble brukt parallelt med Schönbergs «Lærebok for Jordmødre» som ble utgitt i 1897. Disse ble brukt frem til professor dr. Kristian Brandts bok kom ut i 1913. Lærebøkene ga i stor grad «oppskrift» på hvordan jordmoren skulle forholde seg i gitte situasjoner og tok i liten grad hensyn til den enkelte kvinnes behov.

1926 - 1952 Jordmorskolen ved Kvinneklubben i Bergen

I 1926 flyttet Fødselsstiftelsen inn i nye lokaler og skiftet navn til Kvinneklubben i Bergen. Jordmorutdanningen flyttet med og elevene fikk losji på loftet. Jordmorutdanningen var fortsatt en del av Kvinneklubben, underlagt Sosialdepartementet. Overlegen, Lorenz Severin Petersen, (1912-1940) var skolens styrer, og overjordmor Anna Henriksen (1911- 1947) utdanningens daglige leder. Hun var en ivrig forkjemper for å bedre jordmorelevens læringsmiljø. Det ble ansatt instruksjonsjordmor som hadde til oppgave å følge elevene i avdelingen og sørge for at de fikk de nødvendige læresituasjoner for å kunne utøve sitt yrke etter endt utdanning. Det var ikke alltid så lett fordi jordmorelevne var en del av arbeidskraften på institusjonen, og måtte derfor delta i avdelingens gjøremål. Elevene kunne i liten grad prioritere de læresituasjonene de trengte i sin utdanning, det arbeidet som var nødvendig i avdelingen måtte gå først. En kan derfor si at store deler av utdanningen skjedde på praksisfeltets premisser.

I 1938 foretok dr. (senere overlege) Jørgen Løvset ved Kvinneklubben en undersøkelse om jordmorutdanning i andre land. Løvsets konklusjon var at undervisningen her i landet ikke var på høyden med andre land i Europa. Som et ledd i å bedre den teoretiske delen av jordmorutdanningen skrev han en lærebok for jordmødre som var i bruk frem til 1970 årene. Både ved nasjonale og ved internasjonale jordmorkongresser (f. Eks. i London i 1934) ble det pekt på at jordmors arbeidsområde burde utvides til og å omfatte forebyggende arbeid. I 1946 ble det nedsatt en komite bestående av jordmødre, som fremmet forslag om at en måtte ha full sykepleierutdanning for å få godkjenning som jordmor. Fødselslegene mente at jordmor trengte solide fagkunnskaper, og støttet en utdanningsmodell som krevde full sykepleierutdanning som opptakskrav. Overjordmor ved Kvinneklubben i Bergen, Randi Raasok var svært imot forslaget til nye opptakskrav. Hun var redd for jordmødrenes yrkesidentitet..» Det hender ikke sjelden at de går tilbake til søsterjobben fordi de føler seg mer som søstre enn som jordmødre. Når man er jordmorelev får man finne seg i å bli tiltalt som sådan, og for å utføre jordmorgjerningen må man være villig til å stå ved at man er jordmor, ikke «søster»

Dessverre er ikke jordmødrene standsbevisste. Det kan vi takke den nye ordningen for. De opptrer som søstre, og vil sikkert gå tilbake til sykepleien når de er ferdig med sin utdanning.» skriver hun i Tidsskrift for Jordmødre i 1950

I første del av forrige århundre foregikk så godt som alle fødslene i hjemmene. Fra 1950-1970 gikk antall hjemmefødsler stadig tilbake. I 1963 ble 3% av fødslene registrert som hjemmefødsler. I 1970 var prosenten sunket til 0,5. Senere har det vært fra 4 til 7 hjemmefødsler årlig i Helseregion Vest.

På grunn av at antall hjemmefødsler stadig gikk tilbake, skjedde det en gradvis reduksjon i antallet distriktsjordmødre. Mens det for eksempel i 1920 var ansatt 1100 jordmødre i distriktene, sank antallet til 250 distriktsjordmødre i 1972. Denne endringen stilte andre krav til jordmødrene, noe utdanningen måtte ta hensyn til. Den tiltagende sentraliseringen av fødsler førte til at jordmødre i større grad ble koblet opp til den moderne behandlingsmedisin i større fødeinstitusjoner.

1952 – 1969 Statens Jordmorskole i Bergen

1. juli 1952 trådte en ny lov i kraft som krevde at offentlig godkjent sykepleierutdanning skulle være opptakskrav for jordmorutdanning. Denne omleggingen førte til en del utfordringer som kunne være opphavet til konflikter. Jordmødrene var redd for at elevene ikke ville identifisere seg som jordmødre, men som sykepleiere og se på fødekvinne som pasient og dermed sykliggjøre den normale fødeplassen. (Quisling, Tidsskrift for Jordmødre nr.3, 1951) Det nye opptakskravet førte til omlegging av utdanningsprogrammet. Jordmorutdanningen skulle vare i 12 måneder, og elevene hadde fri kun en dag i uken. Elevene hadde fri undervisning, og opphold. Som et ledd i å bygge opp en jordmordentitet var det bestemt at elevene ikke skulle bære noen emblemer fra sin sykepleierutdanning, og de ble tiltalt med fru/frøken, ikke med «søster» slik sykepleiere ellers ble tiltalt. Elevene måtte selv skaffe seg uniform, smårutet blå og hvit kjole med hvitt forkle utenpå, og hvitt skaut på hodet.

Den teoretiske undervisningen, som skulle være minst 311 timer, og bygge på den kunnskap som elevene hadde med seg fra sin tidligere utdanning. Undervisningen foregikk både på formiddag og ettermiddagstid. All undervisning var obligatorisk. Instruksjonsjordmødrene sørget for å vekke elevene slik at de møtte opp uansett om de hadde dag, kvelds- eller nattevaktstjeneste, det var ingen som slapp unna. I tillegg til egen undervisning, fikk elevene sitte bakerst i auditoriet og lytte når medisinerstudentene hadde sin undervisning i fødselslære. Elevene var på post alle helligdager, og allerede fra første dag hadde de ansvar for deler av avdelingens daglige drift. Ansvarsområdet økte ettersom studiet skred frem. Jordmorelevne hadde sine praksisstudier på fødeavdeling, barselavdeling, laboratoriet, avdeling for syke gravide og på Mødrehygienekontoret eller en helsestasjon. Elevene fikk rikelig med erfaring når det gjaldt fødsler. De deltok aktivt ved 120 til 150 fødsler. Jordmorelevne gikk fra stue til stue og «forløste» kvinnene. Det var i liten grad tid til å være sammen med fødekvinne over tid slik at de kunne bli kjent. Det var travle arbeidsdager, og elevenes arbeidsinnsats var helt nødvendig for at avdelingens gjøremål skulle kunne utføres. De hygieniske prinsippene preget hverdagen, alle prosedyrer skulle foregå «sterilt». Jordmorelevne fikk ikke lov til å bruke hansker under fødselen, men måtte utføre kirurgisk håndvask. Det vil si skrubbing med børste i 10 minutter og deretter skylning i Benzalkonsprit. Elevene fikk bare lov til å bruke hansker når de skulle undersøke mormunnens størrelse, som ble foretatt rectalt. Jordmødrenes arbeidsområde var tradisjonelt den normale fødsel som fikk følge en naturlig fremgang dersom alt forløp normalt. Gradvis ble det mer vanlig å iverksette tiltak for å få fortgang i fødselsforløpet som for eksempel hinnerivning og pitocindrypp for å stimulere til rier. Jordmødrene syn på at den naturlige fødselen skulle foregå uten intervensjoner ble dermed gradvis endret.

Det ble ikke gitt noen skriftlig tilbakemelding til elevene fra jordmødrene før ved studiets slutt. Den evalueringen besto i et spørreskjema hvor jordmødrene skulle svare på:

«Er eleven ønsket tilbake til avdelingen ? Ja.... Nei....».

Ved studiets slutt ble det avholdt to eksamener. En 5 timers skriftlig eksamen i obstetikk hvor oppgavene krevde en gjengivelse av pensum, og en muntlig eksamen som var praktisk rettet hvor to fødselsleger var sensorer. Oppgavene var beskrivelser fra det kliniske felt, og det var forventet at eleven forklarte hva hun ville gjøre ut fra medisinsk vitenskapelig kunnskap. Eksamensoppgavene var preget av årsak - virkning, og det var lite rom for refleksjon og vurdering. Det medførte at den medisinsk vitenskapelige kunnskapen, utviklet av legene, gradvis ble den rådende kunnskap innen jordmorfaget. Det helhetlige menneskesynet som tidligere hadde preget jordmorfaget var i ferd med å forsvinne.

Etter bestått eksamen fikk de nyutdannede jordmødrene utdelt sine lærebrev, som ga dem rett til å drive næring som jordmor i Norge. Hver enkelt måtte avlegge jordmorløftet hvor hun lovet som jordmor alltid å utføre sitt arbeid slik at hun kunne forsvare det for Gud og sin samvittighet, og etter beste evne søke å vedlikeholde og utvide sine kunnskaper. (Berg S; Tidsskrift for Jordmødre, 1960).

To organisasjoner

Som følge av at opptakskravet ved jordmorutdanningen var sykepleierutdanning, var flere av elevene medlem av Norsk Sykepleierforbund. I 1962 søkte jordmorelevne Sosialdepartementet og Norsk Sykepleierforbund om å bli godkjent som en videreutdanning i sykepleie, og derved få lønn under utdanning. Det ble innvilget til glede for noen, og til stor sorg for noen. Overjordmor Randi Raasok så på det som forsterkning av den identitetsvekkelsen som hun fryktet ville bli blant jordmødrene. (se s.12) Det førte til at de jordmødrene som hadde sykepleierutdanning fortsatte sitt medlemskap i NSF, og dannet sin egen faggruppe. Denne splittelsen som førte til at det oppsto to organisasjoner for jordmødre vedvarer også i dag. Den norske jordmorforening gjorde høsten 2005 på sitt landsmøte vedtak om at de skal arbeide for å en enhetlig jordmorutdanning, det vil si en grunnutdanning som fører frem til Bachelorgrad. Begrunnelsen er blant annet at med en grunnutdanning som fokuserer på det syke mennesket vil jordmorstudentene se på fødekvinnen som en pasient. Det hindrer dem i å se på svangerskap, fødsel og barseltid som en naturlig prosess.

1969 - 1982 Selvstendig jordmorskole

«Lov om utdanning av jordmødre av 1898» ble erstattet av «Midlertidige vilkår for utdanning av jordmødre», vedtatt av Sosialdepartementet 15. mars 1969. Den krevde at jordmorskolene skulle ha eget styre oppnevnt av Sosialdepartementet. Frem til 1972 holdt skolen til i lokaler på Kvinneklubben, men i januar 1972 flyttet skolen til «Skjoldnes» som ligger ved Nordåsvannet på Nesttun, 10 kilometer fra Kvinneklubben. Det var en gammel villa med stor hage rundt. I hagen var det bygget et gjestehus med mange rom slik at det var mulig for elevene å bo der. Det ble ansatt husmor som laget middag til elevene for en billig penge. Skolen fikk eget styre, egen rektor og to lærere som noen år senere økte til tre. Det var fortsatt bare 2 jordmorskoler i landet, så utdanningene hadde landsdekkende ansvar. Teoriundervisningen ble lagt til blokker. Dermed var elevene borte fra klinikken i lengre perioder og kunne ikke lenger regnes med som arbeidskraft. Kvinneklubben måtte

derfor ansette flere jordmødre. Utdanningen sto friere i å fordele elevene i praksisfeltet, og det ga elevene større muligheter når det gjaldt å velge de læresituasjonene som de trengte for sin utdanning. Både elevene og lærerne la vekt på at elevene skulle få best mulig øvelse i å ivareta en normal fødsel og å vite når tilstanden avvek fra det normale. Det krevde at elevene var deltakende aktivt ved så mange fødsler som mulig. Også jordmors oppgaver i svangerskapet og barseltiden måtte elevene beherske. I 1969 hadde utdanningen 29 timelærere fra forskjellige spesialfelt. Jordmorlærerne hadde noen undervisningstimer i blokkene, men i hovedsak fungerte de som jordmødre i det kliniske felt, og underviste elevene ut fra sin erfaring i yrkesutøvelse. Gradvis overtok jordmorlærerne mer og mer av den teoretiske undervisningen. De eksterne spesialistene foreleste om sine spesialfelt, og jordmorlærerne fulgte opp med hva som var relevant å kunne for utøvelsen av jordmoryrket. Undervisningen i de teoretiske fagene ble betraktelig øket på bekostning av praksis. I retningslinjene var det angitt hvilke teoretiske emner det skulle undervises i, og angitt antall uker eleven skulle være på de forskjellige praksisstedene. Teoriundervisningen skulle utgjøre 1/3 av studiet, og studiets varighet var 45 uker. Jordmødrene var elevenes rollemodeller. De var selv lært opp i en modell som var prosedyrestyrt, mest erfaringsbasert og i liten grad forskningsbasert. I følge uttalelser fra elevene fulgte de sin mester og gjorde slik de visste hun «ville ha det». En form for mester- svenn læring. (Schøn. D, 1983) Denne form for læring førte til at veiledningsjordmødrene i liten grad ble kjent med den enkelte elevs læringsbehov. Vurdering av elevenes praktisk jordmorarbeid skulle foregå i konferanse mellom student, jordmorlærer og jordmødre som hadde veiledet eleven. Teori ble undervist i klasserommet i teoriblokkene, og i liten grad drøftet i praksisfeltet. I de nye retningslinjene for utdanningen var elevene pålagt å gi undervisning til gravide. Jordmoreleven hadde derfor, under veiledning av lærerne, fødselsforberedende kurs for gravide. Kursene gikk over 8 kvelder, og det var stor etterspørsel etter kursene som ble meget godt evaluert. Kursene ble holdt på Skjoldnes, noe som skapte en hjemlig atmosfære. Ved studiets slutt skulle eleven avlegge en offentlig eksamen. De offentlige myndigheter kunne på den måten kontrollere at jordmødrene ble utdannet i tråd med de krav samfunnet hadde til jordmødre.

På bakgrunn av Stortingets vedtak av 23. mai 1979 om retningslinjer for utdanning av helsepersonell, ble det nødvendig å justere de midlertidige vilkårene av 1968. I 1980 fastsatte Sosialdepartementet «Forskrifter for utdanning av jordmødre». Det var ikke så store endringer. Skoleåret ble delt i 2 semestre, og en hovedoppgave skulle skrives i turnusåret. I 1981 ble jordmorutdanningen flyttet fra Sosialdepartementet til Kultur- og Vitenskapsdepartementet.

I 1960- årene ble jordmors arbeidsområde utvidet til å gjelde forebyggende helsearbeid på helsetasjonene. Jordmor kunne bli ansatt på helsetasjoner. Det krevde at undervisningen i jordmorutdanningen måtte omfatte de fag og den praksis som var nødvendig for å kvalifisere studentene til det nye arbeidsfeltet. «Det er av den største betydning at jordmødre har kjennskap til den svangres psykologi slik at de kan oppnå god kontakt med den svangre og fødende. Det er viktig at en så tidlig som mulig i svangerskapet oppdager mentale, fysiske og økonomiske vansker som kan skade mor og barn. Under fødselen er det jordmors oppgave å gi den fødende den psykiske støtten hun trenger. Jordmor skal sørge for hennes fysiske behov, passe på at hun er i best mulig form under fødselen. Fødselen må følges nøye og alt må føres i journal. I barselsengen er jordmor ansvarlig for pleien av mor og barn. Ved utdanningen må alle disse oppgavene som er overlatt jordmor komme i betraktning. Først bred teoretisk undervisning og så må hun få tilstrekkelig praktisk øvelse og erfaring under kyndig veiledning.» skrev overjordmor ved Rikshospitalet, A. Moe i 1968. En kan vel kanskje si at dette var datidens jordmorutdannings mål i et nøtteskall.

Turnustjeneste

«Midlertidige vilkår for utdanning av jordmødre» som ble satt ut i livet i 1969 anga at skoletiden skulle være 12 måneder iberegnet 4 ukers ferie. Det medførte at antall uker i klinisk praksis ble redusert, og Sosialdepartementet bestemte derfor i 1970 at før kandidatene fikk sin offentlige godkjenning som jordmødre, måtte de fullføre 1 år som underordnet jordmor, kalt turnusjordmor.

«Turnustjenesten er ikke en fortsettelse av høgskolestudiet, men en praktisk trening for den nyutdannede jordmorkandidaten»,

sto det i «Veiledningshefte om turnustjeneste for jordmorkandidater». Tjenesten var underlagt Sosialdepartementet. Studentene skulle utarbeide et større skriftlig arbeid, kalt hovedoppgave i turnusåret, noe hun fikk 10 dager fri for å gjøre. Helt frem til 1984 reiste lærerne på turnusbesøk. Hensikten var å veilede elevene på hovedoppgaven. Lærerne møtte også ledelsen på institusjonen, og sammen med jordmødrene drøftet de turnuskandidatenes læringsprosess. På slutten av turnusåret arrangerte utdanningen et 5 dagers seminar for turnusjordmødrene. Seminaret ble avsluttet med fest for kandidatene hvor de fikk utdelt sitt vitnemål. Dette tilbudet varte frem til 1988. En spørreundersøkelse til landets turnusjordmødre gjort i 2001 viste at på de fleste avdelingene var turnusjordmødrene regnet med i vaktssystemet tidlig i turnusåret. Turnusjordmødrene svarte at de fikk flere arbeidsoppgaver enn de andre jordmødrene fordi de skulle lære mest mulig. (Hamre B 2002)

Etterutdanning

Hver høst fra 1972 og frem til 1992, arrangerte jordmorutdanningen 2 ukers etterutdanningskurs for jordmødre. Det var et viktig møtested hvor endringer i fødselsomsorgen og nyere forskning ble lagt frem og drøftet.

I 1984 kom det et forslag fra helsedirektoratet om å opprette reaktiviseringskurs for å avhjelpe jordmormangelen. Det ble avholdt tre kurs, og da viste det seg at det ikke var flere aktuelle deltagere til kurset. De som var utdannede jordmødre arbeidet enten som jordmødre, eller i områder hvor de brukte sin jordmorutdanning. Overjordmor Raasoks bekymring for at de nyutdannede jordmødrene ville gå tilbake til sykepleien viste seg å være ubegrunnet.

Jordmoryrket også for menn

Jordmoryrket har gjennom årrekker vært et tradisjonelt kvinneyrke. I henhold til lov om jordmødre av 1898 hadde kun kvinner rett til å drive næring som jordmor i Norge. I 1972 kom det en lovendring som gjorde det mulig for menn å ta denne utdanningen.

Den første mannlige jordmor i Norge ble utdannet ved Statens jordmorskole i Bergen i 1978.

De beholdt yrkestittelen; jordmor, som henspiller på den personen som i gammel tid løftet barnet opp fra jorden hvor kvinnen lå under fødselen.

1982 - 1992 Bergen Jordmorhøgskole

Første januar 1982 ble de statlige 3- og 2 årige helsefagutdanningene innlemmet i høgskole-systemet. Statens Jordmorskole ble omdøpt til Bergen Jordmorhøgskole. Elevene ble studenter og opptakskravene var fortsatt de samme: sykepleierutdanning med 1 års erfaring som sykepleier. Styringsstrukturen ble endret. Det øverste administrative ansvar ble overført fra Sosialdepartementet til Kultur- og Vitenskapsdepartementet. Som det øverste styringsorgan, bare underlagt departementet, var Det regionale høgskolestyret for Hordaland. Jordmorutdanningen hadde et høgskoleråd som besto av rektor, to representanter fra det kliniske felt, to lærere, to studentrepresentanter og en øvrig ansatt. Høgskolerådet var høgskolens øverste interne organ, og sto til ansvar overfor Det regionale høgskolestyret. I fagrådet var det to representanter fra det kliniske felt, to studentrepresentanter, alle lærerne og rektor. Fagrådet var spesielt opptatt av faglige spørsmål, fagplaner, studieplaner og undervisningsopplegg både for teori og praksis. Lærerrådet var et forum hvor lærerne og rektor diskuterte faglige spørsmål, og studentene hadde studentråd hvor de diskuterte prinsipielle spørsmål ved studentsituasjonen. Forskrifter for utdanning av jordmødre av 17. nov. 1980 som fortsatt var gjeldende, anga hvilke emner det skulle undervises i og hvilke praksissteder som var aktuelle.

Jordmoryrket hadde forandret seg en god del i de foregående årene, og lærerne ved utdanningen mente at forskriftene ikke var i tråd med dagens krav. For å øke sikkerheten for mor og barn ble fødslene sentralisert til store høyteknologiske fødeavdelinger. Mange av de små fødestuene ble lagt ned. Den medisinsk- tekniske utviklingen førte til at jordmødrenes fagfelt ble utvidet. Jordmødrene måtte lære seg å bruke de ny teknologien, blant annet for å kunne vurdere fosteret tilstand, og kunne anvende nye smertestillende metoder som ble tatt i bruk. Kvinner med kroniske sykdommer, som før ble anbefalt ikke å bli gravide, kunne nå gjennomgå et svangerskap.

Samfunnspolitiske endringer gjorde seg gjeldende innenfor utdanningen som for eksempel Pasientrettighetsloven (Lov av 2.juni 1999 nr. 63) Den førte til at kvinnen i større grad skulle være med å bestemme over sitt eget svangerskap og sin fødsel. Det var ikke uvanlig at kvinnene hadde med seg «ønskebrev» som beskrev hvordan de ønsket å bli ivaretatt under fødselen. Kvinneorganisasjonene var med på å fremme kvinnes rettigheter. Organisasjonen «Fødsel i fokus», stiftet av kvinner i 1973, hadde som slagord at» kvinnene skal ta tilbake sin egen fødsel». Fødekvinnenes ønsker og behov skulle vurderes opp mot jordmors kunnskap. Den nye jordmorrollen skulle være mer fleksibel overfor den enkelte fødekvinne, og bygget i større grad sin praksis på forskning. Kvinnes medbestemmelse ble tatt på alvor. Jordmor fikk ansvar for ferre fødekvinne på vaktene. Hun ble dermed bedre kjent med kvinnene og kunne derfor i større grad møte den enkelte fødekvinnes behov. Den gamle autoritære jordmoren ble en saga blott. Sandvik (1997) beskriver det slik:

«Jordmoren står med det ene benet i tradisjonsbundet kvinnekultur, og det andre benet i fødselsvitenskapens medisin. Målet for den moderne jordmoren er å ivareta begge diskursene når hun skal konstruere sitt nye selvilde i en moderne medisinsk fødeavdeling.»

Den nye rollen ble langsomt utviklet, og dermed ble studentenes læringsarena endret. Prosedyrene var ikke lenger styrende; det ble stilt større krav til vurdering og refleksjon i yrkesutøvelsen. Kvinne- ne krevde en mer helhetlig jordmoromsorg, og alternative fødeenheter med fokus på den naturlige fødsel ble opprettet. For å kunne gi kvinnene den individuelle hjelp og støtte som krevdes måtte humanistiske fag, som for eksempel pedagogikk, sosiologi og psykologi, vektlegges mer. Den teoretiske undervisningen var på 530 timer og utgjorde 1/3 del av studiet. Med så få timer til så omfattende fagfelt var det vanskelig å gjennomføre studentaktive metoder slik departementet anbefalte at undervisningen i en høyskole burde være. Fokus var derfor fortsatt på undervisning, og i liten grad på studentaktive metoder.

Krav om forlengelse av studiet

I Odelstings -proposisjon nr 60 (1993-1994) Om lov om endringer i lov av 19.nov.1982 nr. 66 fikk kommunene plikt til å organisere tilbud om svangerskapskontroll og -omsorg ved jordmor i tilknytting til helsestasjon. Tidligere hadde dette vært en tjeneste som kommunen kunne tilby. Jordmorstudentene måtte derfor få nok kunnskap til at de etter endt utdanning kunne påta seg denne oppgaven. Dette var endringer som vanskelig kunne ivaretas innenfor den trange tidsrammen som utdanningen var gitt. Rammene for utdanning av jordmødre i Norge var fortsatt «forskrifter for utdanning av jordmødre» av 17. november 1980, med en studietid på 45 uker. Både jordmororganisasjonene og jordmorutdanningene arbeidet kontinuerlig for å få en rammeplan med utvidet studietid. Studentene hadde et stort arbeidspress på seg. De fulgte vaktplanene på avdelingen i de kliniske studiene og måtte skrive oppgaver og lese fag etter arbeidstid. En av studentene uttrykte det slik

«Når jeg har klart å gjennomføre jordmorstudiet kan jeg klare alt i denne verden. Ingenting kan være mer slitsomt.»

Praksis

Utdanningen tok opp 20 studenter to ganger årlig. Det var dårlig søkning til vårkullene, så fra 1989 ble det tatt opp 40 studenter en gang årlig. Denne endringen førte til at alle 40 studentene skulle ut i praksis på samme tid. Tidligere hadde utdanningen hovedsakelig hatt sitt praksisfelt på Kvinneklinikken. Det gikk bra så lenge 20 studenter hadde praksisstudium og 20 studenter hadde teoriundervisning, men nå måtte det en endring til. I tillegg økte antall medisinerstudenter år for år, og disse skulle også ha sine læresituasjoner på fødeavdelingen. Det førte til ferre læresituasjoner på fødeavdelingen for jordmorstudentene. I 1989 inngikk jordmorutdanningen en avtale med Rogaland Sentralsykehus om praksisstudier for jordmorstudenter ved sykehuset, og i årene etter ble og Sentralsykehusene i Møre og Romsdal, Haugesund, Vest-Agder og Regionsykehuset i Molde tatt i bruk som praksissteder. Det ble engasjert praksisveiledere som sammen med lærerne ved utdanningen hadde ansvar for studentenes læringsprosess, men utdanningen hadde ansvar for evaluering av studentene.

Høgskolestatus og nye krav

Da utdanningen ble oppgradert til høgskolenivå, ble det stilt andre krav. Undervisningen, som av tidsmessige hensyn i hovedsak hadde vært forelesninger, skulle være problemorientert og studentene skulle delta mer aktivt. I den tiden studentene bare hadde sine praksisstudier på Kvinneklubben i Bergen hadde lærerne vært ute i klubben og fungerte som jordmødre i flere læresituasjoner sammen med studentene. Lærer og student var sammen om å utføre jordmorfaglig arbeid under fødselen. Læreren hadde da ansvaret. Dette var det mulig å gjøre fordi lærerne kjente Kvinneklubben og dens rutiner. Slik hadde det vært i mange år, og ingen stilte spørsmål om det ut fra et juridisk syn var lovlig all den tid jordmorlærerne ikke var ansatt i klubben. Helsepersonelloven (Lov av 2. juli 1989 nr. 64) ble erstattet de gamle profesjonslovene. Den beskriver bl.a de krav som stilles til helsepersonells yrkesutøvelse og enkeltpersoner kan komme i rettslig ansvar. Det førte til at lærerne, fordi de ikke var ansatt på institusjonen, ikke lenger kunne ha det fulle ansvar for den fødende, men måtte gå inn som veileder for studentene og kontaktjordmødrene. Lærernes rolle ble derfor mer veiledende og rådgivende. Jordmorlærerne tilbrakte mindre og mindre tid med studentene i det kliniske felt. Hvilke konsekvenser det vil ha på lang sikt er vanskelig å si. Det kan føre til et skille mellom lærerne i utdanningen som formidler den teoretiske kunnskapen og veiledere i det kliniske felt som formidler den kliniske kompetansen. Fordi utdanningen hadde, i samarbeid med det kliniske felt, ansvar for at studenten oppnådde de mål som var gitt i utdanningsplanene, måtte jordmorlærerne følge opp studentens studieprogresjon. Det var derfor nødvendig med et tett samarbeid mellom kontaktjordmor, student og lærer. For at studentene under praksisstudiet skulle fokusere på en integrering av teori og praksis, hadde lærerne jordmorlærere ute på sykehusene. Det var en case-undervisning som tok sikte på å relatere teoretiske kunnskaper til den praktiske virkelighet som studentene var i.

Hernesutvalget kom i 1988 med sin innstilling om høyere utdanning frem mot år 2000. Utvalgets mandat var blant annet å foreslå omorganisering og sammenslåing av høgskoler til høgskolesentra. Som følge av utredningen ble jordmorutdanningen i 1991 flyttet fra Skjoldnes til Haugeveien 28. Det var en stor omstilling, særlig for det fysiske studiemiljøet. På Skjoldnes hadde utdanningen et stort hus, internat og hage til disposisjon. På Nordnes var det mange utdanninger som skulle deles. For å få tildelt både rom og midler måtte jordmorutdanningens egenart forklares og begrunnes. Forhold som utdanningen i sitt tidligere miljø, blant bare jordmødre, ikke hadde stilt spørsmål ved, måtte nå nøye vurderes og begrunnes ut fra de krav som var angitt i de overordnede rammene. På mange måter var det med på å styrke utdanningens identitet. Lærerne så frem til å komme i et større utdanningsmiljø, få utfordringer på tvers av sin egen utdanning. Helsefagene ble lokalisert på tre forskjellige steder. Det vanskeliggjorde tverrfaglig samarbeid både med de andre videreutdanningene og grunnutdanningen. For studentene var det nyttig å komme i et større studiemiljø. Ikke minst ble bibliotekstjenesten forbedret. I 1994 hadde jordmorutdanningen seks personer ansatt i undervisningsstillinger hvorav bare to hadde lektorkompetanse. For å ha benevnelsen høgskolelektor ble det krevd embetseksamen av høyere grad. Kultur- og Vitenskaps Departementet på høgskolene å legge forholdene til rette slik at lærerne kunne ta kompetansegivende videreutdanning. Det Regionale Høgskolestyret stilte midler til disposisjon slik at lærerne kunne ta et studium som førte til lektorkompetanse. De fikk redusert arbeidsbelastning slik at det skulle være mulig å studere ved siden av å være i arbeid.

En moderne fødestue med mange tekniske hjelpemidler.

1992- 1994 Tre- semesters studium som et prøveprosjekt

Høsten 1992 ga Kirke og Undervisnings departementet og Helsetilsynet tillatelse til at jordmorutdanningen i Bergen skulle få ta opp 50 jordmorstudenter til et tre - semesters studium som et prøveprosjekt. Undervisningsplanen måtte følge de forskrifter som var gitt i 1980. Utdanningen tok sikte på å fylle de krav til jordmorutdanning som var angitt i EU Direktivene 80/155 og 80/ 154. I den teoretiske delen av studiet var det mulig både å ta inn nye fagområder og å gi rom for mer studentaktiv metoder. Studentene fikk bedre tid både til diskusjoner og refleksjon, og studentaktive læringsmetoder ble i større grad vektlagt fremfor forelesninger. Høsten 1993 tok utdanningen opp 50 nye studenter, slik at utdanningen den høsten hadde 100 studenter. Like før det første kullet var ferdig trakk Helsedirektoratet tilbake løftet om å gi studentene autorisasjon som jordmor etter 3- semesters studium. De studentene som bare hadde tre uker igjen av sitt studium ble pålagt et halvt års turnustjeneste. Lærerne ved jordmorutdanningen følte det som et urimelig krav å komme med så sent i studiet. Utdanningen fikk 3 ukers frist til å skaffe tilveie 50 praksisplasser til dette formålet. Det gikk mye bedre enn forventet takket være gode kollegaer i det kliniske felt som var behjelpelige. Sosialdepartementet påla høgskolen at jordmorutdanningen skulle gå tilbake til den gamle ordningen med 45 ukers studium og 1 års turnustjeneste. Årsaken var noe uklar, men Helsedirektoratet var i tvil om at kandidatene hadde oppnådd den nødvendige kompetansen etter 3- semesters studium. Direktoratet hadde gjort en spørreundersøkelse av fire overjordmødre, og de var usikre på «om kandidatene hadde den nødvendige kompetansen for å arbeide selvstendig» Det var et stort tilbakeslag for utdanningen som måtte gå tilbake til de gamle forskrifter for utdanning av jordmødre av 1980

med en studietid på 45 uker. Det førte til lange dager med timeplanbelagt undervisning, og ga i liten grad tid til studentaktive metoder. Studentene hadde et urimelig press på seg for å få med seg så mange læresituasjoner som mulig

1994- 2004 Høgskolen i Bergen, jordmorutdanningen

Høgskolen i Bergen ble etablert i 1994. Høgskolen fikk 7 avdelinger og utdanningene ble organisert ut fra fagtilhørighet. Jordmorutdanningen ble lagt til Avdeling for Helse og Miljø, som fra 1997 slått sammen med Avdeling for Helse og funksjon og kalt Avdeling for helse og sosialfag. I 2003 gjennomgikk Avdeling for Helse og Sosialfag ennå en omorganisering. Jordmorutdanningen kom inn i Institutt for videreutdanning sammen med de andre videreutdanningene som bygger på sykepleierutdanning. Avdelingen opprettet et institutt for helse og Sosialforskning, som i 2006 ble omdøpt til Institutt for Forskningsbasert kunnskap. Instituttet skal knytte til seg den høyeste akademiske kompetanse og være en pådriver for forskning og fagutvikling i avdelingen.

Forskningsbasert kunnskap

Lov om universiteter og høgskoler (1995), krevde at undervisningen skulle være forskningsbasert. Det betyr at studentenes læresituasjoner skal vurderes opp mot den best tilgjengelige kunnskap. Det medførte at jordmorstudentene måtte bli kjent med og kunne anvende forskningsbasert kunnskap i sin yrkesutøvelse. Dette hadde utdanningen tilstrebet tidligere og, men nå ble det et krav. Det er i de senere år ansatt flere fagutviklingsjordmødre i det kliniske felt. Deres oppgave er å videreutvikle jordmorfaget. Det førte til at faglige emner ofte ble diskutert på vaktrommet, og da var studentene ivrige deltagere.

For å knytte studentenes læresituasjoner i det kliniske felt sammen med forskningsbasert kunnskap innførte jordmorutdanningen mappeeksamen. Studentene hadde flere skriftlige oppgaver under sine praksisstudier i svangerskapsomsorgen som de samler i en mappe. Mappen dannet grunnlag for en muntlig eksamen. Mange fryktet for at kravene til alle de skriftlige arbeidene studentene skulle utføre i løpet av sine praksisstudier skulle gå på bekostning av den tradisjonelle kunnskapsformidling, for eksempel den såkalte tause kunnskap. Taus kunnskap er definert som «en type ikke artikulert kunnskap som blir ervervet gjennom praktisk erfaring som er i slekt med intuisjon» skriver Terum (1996; 21). Historisk sett har tradisjon og den tause kunnskapen vært formidlet gjennom eksempler og rollemodeller som i håndverkslæring. Schøn (1983) beskriver det slik:

«Kunnskap ble organisert i handlingsmønster, men den kunne ikke alltid uttrykkes i eksakt språkbruk og entydige begreper. Det vistes gjennom en taus kunnskap i mesterens håndlag, hvor fagets normer og prosedyrer og faktakunnskaper er integrert»

Det oppsto en spenning mellom teoretisk og praktisk læring. Jordmorlærerne trakk seg mer og mer ut av det kliniske felt og dermed ble deres erfaringsbaserte kunnskap stadig mindre verd i undervisningen. Den undervisningsformen blir overlatt til veilederne i det kliniske felt. Ved å la praksisfeltet være gjenstand for forskning og fagutvikling vil en kunne minske det gapet som er oppstått.

Kvalitetsreformen av høyere utdanning (2000-2001) St.meld.nr 27 Gjør din plikt- Krev din rett, som ble offisielt innført i 2003, førte til endringer på flere områder.

«Et nytt kunnskapssyn ligger til grunn for endringen, behaviorismens tro på at det er mulig å overføre kunnskap uten at den konstrueres av den enkelte står i ferd med å vike,»

skriver Dysthe O.(1999) Reformen bygger på et læringssyn der den aktive, medbestemmende og lærende student er satt i fokus. Reformen krevde jevnlig evalueringer som gir studenten hyppige tilbakemeldinger slik at studentene til enhver tid skal vite hvor de er i studieprogresjonen. Det gjorde at prosessvurdering ble en mer bruk. I praksisstudiet var ikke prosessorientert veiledning noen ny form i jordmorutdanningen. Jordmorlærerne hadde alltid fulgt sine studenter i det kliniske felt og gitt fortløpende tilbakemelding om studieprogresjonen. For å tilby mer studentaktive metoder valgte jordmorutdanningen å innføre problembasert læring i emnene svangerskap, fødsel og barseltid. Katederforelesninger ble kraftig redusert, for «Læring er ikke en eller flere frittstående prosesser, men et resultat av studentens interaksjon med lærestoffet.» skrev Dyste O. (1999)

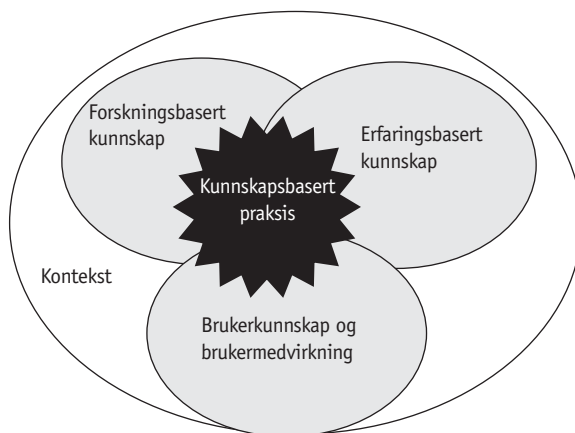
«den teoretiske og kliniske undervisningen skal stå i et dialektisk forhold til hverandre slik at studenten under den kliniske utdanningen, og skal få muligheter til å tillempe sine teoretiske kunnskap i klinisk virksomhet.»

skriver E. Hermansson (2003) Det er viktig å se teori og praksis som en helhet. For bedre å integrere teori og praksis ble studentene pålagt flere skriftlige arbeider. Når de var ute i det kliniske felt skrev de for eksempel refleksjonsrapporter hvor de knyttet sine erfaringer opp mot forskningsbasert kunnskap. Studentene syntes ofte de har mange skriftlige arbeid, men:

«de første refleksjonsrapportene skrev jeg fordi lærerne krevde det. Men når jeg nå ser hvor stort læringsutbytte jeg har av dem... dere må ikke ta det bort.!»

skrev en tidligere student i sin evaluering av studiet. Jordmorlærerne reiste ut til studentene på praksisstedet og har «klinikker». Studentene fikk tilsendt en oppgave som gjennomgås i gruppen. Denne form for undervisning er viktig fordi studenten får sjanse til å formulere sin forståelse av fagstoffet, muntlig og skriftlig og å gå inn i en faglig dialog med medstudenter. Det ble forventet at undervisningspersonalet ved høgskolen skulle engasjere seg i forskning og utviklingsarbeid. Loven ga støtte til en mer akademisk retning når det gjaldt opprykk og karriereveier, og det ble mulig å søke på tid til forskning og utvikling av eget fag. Høgskolen i Bergen startet i 2000 et førstelektor-

program som var en god støtte for de lektorene som ville studere videre.

2004- To-årig jordmorutdanning

De nye kravene både fra kvalitetsreformen og internasjonale krav til jordmors yrkesutøvelsen gjorde det ennå tydeligere at jordmorutdanningen, med 45 ukers studium ikke kunne tilfredsstille de krav som samfunnet satte til en nyutdannet

Modell for kunnskapsbasert praksis.

jordmor. I 2003 bestemte KUF i samarbeid med Sosialdepartementet, at jordmorutdanningen skulle utvides til å bli en 2-årig utdanning som fortsatt skulle bygge på sykepleierutdanning. Det ble nedsatt et utvalg som skulle utarbeide en rammeplan. Rammeplanen skulle legge til grunn internasjonale og nasjonale krav som er gitt i flere dokumenter som for eksempel ICMs definisjon av en jordmor, de EU direktivene som angår jordmorutdanning, Lov om Universitet og Høgskoler og Kvalitetsreform av høyere utdanning (2000- 2001). Høsten 2004 ble de første studentene tatt opp til et to-årig studium. Studentenes studiesosiale vilkår ble endret. Studiet ble organisert etter den samme semesterordning som andre studier i høyere utdanning, med 20 ukers lengde. Studiet skulle ha 50 % teoriundervisning og 50 % praksisstudier. Praksisfeltet ble utvidet til å omfatte også mindre fødeenheter. Studiet skulle ha 120 studiepoeng som ble fordelt slik:

Jordmorfag, inkludert veiledet praksis	70 studiepoeng
Medisinske og naturvitenskapelige tema med relevans for jordmorfaget	10 studiepoeng
Samfunnsvitenskapelige og humanistiske tema med relevans for jordmorfaget	10 studiepoeng
Forskning, fagutvikling og grunnlagstenkning, inkludert fordypningsoppgave	30 studiepoeng

Med den utvidete studietiden ble det rom for å utvide og ta i bruk flere varierte undervisnings- og vurderingsmetoder som var anbefalt i kvalitetsreformen. En høgskole skal ha stor faglig- pedagogisk frihet, utdanningen skal stå fritt til å utarbeide fagplaner ut fra de føringer som rammeplanen gir. Utdanningen skal imøtekomme samfunnets krav, og må derfor ikke være statisk. Nye lover, for eksempel helsepersonell-loven, ny lov om spesialisthelsetjenesten og lov om pasientrettigheter er sentrale i jordmors yrkesutøvelse og derfor en viktig del av de rammene som styrer jordmorutdanningen.

Rammeplanen utvidet de spesifiserte minimumskravene til læresituasjoner som var angitt i EU direktivene fordi jordmødrene i Norge har en stor grad av selvstendig yrkesutøvelse innen flere felt, og trenger derfor læring som gjør henne i stand til å utføre sitt arbeid. En av de største utfordringene var å utvikle og strukturere jordmorfagets kunnskapsområde og forskningsfelt som grunnlag for innholdet i moduler. Kvalitetsreformen krevde at all undervisning skal være oppdelt i moduler, og hver modul skal være en avsluttet enhet. Jordmorutdanningen har fem moduler og hver modul blir avsluttet med en eksamen som i form skal avspeile læringsmetodene som er bruk. Den pedagogiske retningen ble endret fra et undervisende til et veiledende perspektiv, og det ble tatt i bruk et større mangfold av undervisningsmetoder. Studentene har flere typer vurderingsformer i løpet av studiet som for eksempel mappevurdering, hjemmeeksamen, fagnotat, senario (en form for muntlig eksamen) avsluttende skoleeksamen, muntlig eksamen og tilbakemelding fra læresituasjoner i de kliniske studier, slik at de under studiet er kjent med hvor de står i sin studieprogresjon. Kravet om forskningsbasert kunnskap på alle områder gjør at jordmorutdanningen har implementert forskningsbasert kunnskap på en slik måte at det er naturlig for studentene å søke den beste tilgjengelige forskning for å få svar på sine spørsmål. Målet er «å lære studentene å lære,» noe som er i tråd med livslang læring.

«Enhver læring går ut på å erverve kunnskap samtidig som det læres hvordan denne kunnskapen kan erverves» (Helstrup T. 1977) En av dagens studenter uttaler: «Praksis fokuserer mye på kunnskapsbasert praksis og krever solid dokumentasjon for sine rutiner. Det er bra at dere har lagt så stor vekt på kunnskapsbasert praksis i utdanningen, ellers hadde vi vært akterutseilt før vi startet vår karriere som jordmødre.»

Studentene oppøves til kunnskapsbasert fagutøvelse til beste for fødekvinnen.

Internasjonalisering

Jordmoryrket er internasjonalt. Yrket utøves over hele verden, og i de fleste land er jordmødrene tilknyttet en organisasjon. Det gjør det lett å samarbeide over landegrensene. Allerede før jordmorutdanningen startet i 1881 ble en jordmor fra Norge sendt til København og Tyskland for å hente inspirasjon. På verdenskongressen for gynekologi og obstetikk i Wien 1961 ble det besluttet at FIGO, gynekologenes internasjonale organisasjon, og jordmødrenes internasjonale organisasjon (ICM) skulle kartlegge og samordne jordmorutdanningene i verden. Dataene ble samlet i en bok;

«Maternity Care In the World» som kom ut i 1966. Det viste seg vanskelig å gjennomføre noen felles internasjonal utdanningsmodell ut fra kartleggingsstudiet fordi yrkesutøvelsen i de enkelte land var svært forskjellig avhengig av samfunnsforhold. Utdanningene var tilpasset det samfunnet, med den kultur og tradisjon som hersket, og her var det store forskjeller. I 1972 utformet ICM en definisjon av jordmor. Den ble sist revidert 19. juli 2005 på rådmøtet i Brisbane, Australia (se vedlegg 1) I 1993 vedtok ICM International Codes of Ethics for Midwives. (se vedlegg 2) De to dokumentene sammen med EU Direktivene er med på å klargjøre innholdet i en internasjonal jordmorutdanning. ICM har verdenskongress hvert 3. år, og da er utdanning viet stor oppmerksomhet.

European Midwifery Assosiation, (EMA), er en europisk jordmororganisasjon som blant annet er opptatt av jordmorutdanningene i Europa. EMA mener at direktivene ikke passer til dagens krav til jordmor. Blant annet krever Lov om universitet og høyskoler at det skal være et nært samarbeid mellom utdanning og forskning, og der utdanningen skal følge kunnskapsutviklingen, og fokus skal være på læring ikke på undervisning. Dette gjelder flere land, og EMA vil derfor ta det opp med EU kommisjonen.

Kvalitetsreformen (St.melding 27, 2001) krever at alle høyere utdanningsinstitusjoner skal kunne tilby studenter som ønsker det et studieopphold i utlandet. Det er nå mulig for jordmorstudentene å ta deler av sitt studium ved andre institusjoner. Jordmorutdanningen har fra 1995 vært medlem av NORDPLUS. Nettverket, som har navnet NORDEJORDEMODER, omfatter Sverige, Finland, Danmark og Island. I løpet av disse årene har utdanningen sendt ut 21 studenter, og tatt imot 15 studenter og lærere. I tillegg er det avholdt to intensivkurs, et i Borås og et i Oslo hvor emnene var «Jordmorfagets kjerne» og «Hvordan lære jordmorfaget?» Våren 2006 fikk 6 studenter et studieopphold ved Kilemanjaro Christian Medical Center (KCMC) i Moshi i Tanzania, som høyskolen har samarbeid med. Utdanningens mål var at studentene skulle få en likeverdig utdanning som det de ville fått hjemme.

Utenom utvekslingen har utdanningen god kontakt med medlemmer både de ville fått hjemme i ICM, EMA og NORDPLUS når det gjelder å utveksle fagplaner og erfaringer. Det er svært nyttig for en så liten utdanning som jordmorutdanningene i Norge er.

Oppsummering

I løpet av en generasjons tid opplever vi at fødekvinnens situasjon har gjennomgått store endringer. Dette gjelder både svangerskapsomsorgen, fødsel og barseltid. Fødselshjelperens gamle og enkle instrumenter er blitt erstattet med tekniske apparater og hjelpemidler som krever at jordmødre til enhver tid må tilegne mye ny kunnskap innenfor teknologiens verden. I den sammenheng er det viktigere enn noen gang at jordmødre ser verdien av å kombinere moderne teknologi med tradisjonell kunnskap. Sandvik uttrykker det slik:

«Jordmorutdanningen må balansere den spenning som finnes mellom moderne teknologi og den tradisjonelle kunnskapen» (Sandvik 1995)

Ut fra den dokumentasjonen som forligger, blant annet i de gamle fagtidsskriftene, ser en at jordmorutdanningen ikke har vært statisk, men har tilpasset seg endringene i tiden. Det er verdt å merke seg at når fødslene foregikk i hjemmene, hadde jordmor en selvstendig yrkesutøvelse som hun klarte å bevare når arbeidsstedet ble på sykehus. Innen det normale svangerskap, fødsel og barseltid har jordmødre i Norge også i dag en selvstendig funksjon. Den gamle jordmoren hadde lite å hjelpe seg

med. Hun så på fødselen som en naturlig prosess, måtte i stor grad basere sine tiltak på erfaring og klinisk skjønn. Dagens jordmødre ser også på fødselen som en naturlig fysiologisk prosess hvor en ikke uten grunn skal intervenere. Men dagens jordmødre må ikke bli så opptatt av å fokusere på «normale tilstander og forløp» uten å reflektere over den store barne- og mødremortaliteten før forskning og tekniske hjelpemidler gjorde sitt inntog i svangerskapsomsorgen og fødselshjelpen. Tekniske hjelpemidler er blitt en del av jordmors hverdag og den må hun kunne beherske når det er nødvendig

På skolen, ble elevene undervist både av legene og jordmødrene etter mester-svenn metoden. (Schøn D. 1983.) De hadde en erfaren jordmor med seg som veileder i læresituasjonene, og dermed ble tradisjonen videreført. Pensum var å finne i lærebøkene. I dagens jordmorutdanning vektlegges studentaktive læringsformer og forskningsbasert praksis. All læring skal bygge på det fremste innen forskning. Det blir dermed en utfordring å lære studentene å søke best tilgjengelig kunnskap både når det gjelder de teoretiske og de kliniske oppgavene som de skal utføre i løpet av utdanningen. Jordmorutdanningens filosofi bygger på ICMs Midwifery modell of care, der svangerskap, fødsel, barseltid og amming blir sett på som en fysiologiske prosess, som hører til blant de naturlige livsløp for kvinner. Gjennom hele jordmoryrkets historie har kvinnen, det nyfødte barn og familien stått i sentrum for jordmors virke. Dersom jordmor oppdager avvik i svangerskapet, under fødselen eller i barseltiden, skal kvinnen henvises til et høyere omsorgsnivå. En forutsetning for at jordmor skal kunne utføre sitt yrke tilfredsstillende har alltid vært at studentene under utdanningen har tilegnet seg gode teoretiske kunnskaper, slik at de kan tolke og handle korrekt ut fra sine observasjoner. I den 2- årige utdanningen er det lagt stor vekt på å «lære studentene å lære» (NOU 1988:28, Med viten og vilje.) Lærerens oppgave er i stor grad å stimulere til læring ved å la studenten oppnå selvkontroll over nødvendige læringsprosesser. Jordmorutdanningen tar sikte på å utdanne jordmødre som skal utøve kunnskapsbasert praksis. Dette har vesentlig betydning for fagets videreutvikling. Dagens nyutdannede jordmødre er kanskje ikke i besittelse av den samme handlingskompetanse som de tidligere nyutdannede etter 1 års studie og 1 års turnustjeneste var, men ved å innføre kunnskapsbasert praksis i utdanningen som en naturlig del av deres fagutvikling, vil de kunne gi kvinnene omsorg og hjelp ut fra best tilgjengelig kunnskap. Helstrup skriver:

«Det er ikke lenger behavioristenes oppskrift, øvelse gjør mester, som gjelder, men et læringssyn som vektlegger at studenten skal forstå og integrere kunnskapen.» (HelstrupT. 1999).

Det er i tråd med tanken om «livslang læring».(NOU 1988:28). Det første kullet utdannet etter en 2-årig utdanning var ferdig juni 2006. Alle studentene hadde oppfylt de krav til læresituasjoner som er angitt i rammeplanen. Hvordan dagens utdanningsmodell vil innvirke på deres yrkesutøvelse er det for tidlig å si noe om.

Fødekvinne er ikke en ensartet gruppe; kvinner med alvorlige medisinske sykdommer blir gravid, ultralyd avdekker avvik med stadig økende detaljkunnskap om fosteret, og brukernes medbestemmelse må tas på alvor, (f eks når det gjelder ønske om keisersnitt, assistert befruktning osv.) Problemene vedrørende omsorgsvikt og rusproblematikk blant gravide og fødende som er økende, og det blir stadig flere fødende med fremmedkulturell bakgrunn. Slike problemstillinger angår de vordende jordmødre og må løftes frem og drøftes i utdanningen, særlig de etiske utfordringene som følger med de ulike problemstillingene. Den teoretiske læring skal bygge på det siste innen forskning, og gi studentene innsikt i hvordan de kan utvikle en kunnskapsbasert praksis. Dersom lærerne fortsatt skal være et bindeledd mellom teori og praksis vil manglende kunnskap om hva som

skjer i det kliniske felt kunne gjøre denne oppgaven vanskeligere. Teori som ikke er fundert i klinisk praksis kan gjøre læringen vanskelig for studentene. Det er en problemstilling som i liten grad er drøftet i kvalitetsreformen. En av de største utfordringene jordmorutdanningen står overfor er å påse at studentene gjennom studietiden får handlingskompetanse som bygger på forskningsbasert kunnskap, noe som er med på å gjøre dem trygg i sin yrkesutøvelse etter endt utdanning. Forskningsfelleskap mellom jordmorlærerne, studentene og jordmødrene i det kliniske felt kan være med på å binde teori og praksis sammen og styrke jordyrkets fagutvikling. I fremtiden bør kanskje oppdatering av undervisningspersonalet i det kliniske felt bli vektlagt. Det er et signal at de kursene som er mest populære blant jordmødre er de såkalte «ALSO»- kursene. Der lærer jordmødrene hvordan de skal handle i akutsituasjoner. Kan det være at jordmorutdanningen i dag legger for stor vekt på omsorg og mindre på handling? Er jordmødrenes håndverk i ferd med å forsvinne, og kan det føre til jordmødrene får en større grad av assistentfunksjon overfor legene? Kanskje er det på tid å rope et varsku. Som en av studentene sa:» Det er greit nok at dere utdanner »holdningsjordmødre«, men vi må og være «handlingsjordmødre.» Ser en nærmere på utviklingen av jordmorutdanningen over tid, vektlegges kommunikasjon og informasjon mellom pasient og jordmor, samt omsorgsfunksjonen mer, og det er en viktig og riktig retning. Samtidig er det og viktig at studentene gjennom studiet får kunnskap om at dersom en jordmor skal kunne fungere adekvat, må hun til enhver tid kunne observere, vurdere, kunne ta raske beslutninger og deretter handle når situasjonen tilsier det. Dette er problemstillinger som jordmorutdanningen må ta med i sine vurderinger når de utarbeider fagplaner. Dagens høgskoleutdanning gir helt andre muligheter enn de tidligere utdanningsmodellene når det gjelder vitenskaplighet og yrkesrelevanse. Integreringen av jordmorutdanningen i et høgskolesystem har gitt jordmødrene mulighet til å forske i eget fagfelt, og dermed videreutvikle kunnskapsbasert praksis basert på sin egen forskning. Det er utfordringer som jordmorutdanningen må ta på alvor. Til det trengs det nytenkning, fleksibilitet, engasjement og ikke minst kunnskap

Vedlegg – Internasjonal definisjon av jordmor

Vedtatt av International Confederation of Midwives, 19. juli 2005

En jordmor er en person som, etter å ha blitt tatt opp etter gitte opptakskriterier ved den jordmorutdanningen som er godkjent i landet der den er lokalisert, har fullført og bestått foreskrevet studieprogram for jordmorfaget og har skaffet seg nødvendige kvalifikasjoner for å bli autorisert og/eller tildelt lisens til å utøve jordmorvirksomhet.

Jordmoren er anerkjent som en ansvarsbevisst og ansvarlig profesjonell fagutøver som arbeider sammen med kvinnen for å gi henne den nødvendige støtte, omsorg og rådgivning i løpet av svangerskap, fødsel og barseltid. Jordmor skal på eget ansvar bistå og lede kvinnen under fødsel, og ha omsorg for det nyfødte barnet. Denne omsorgen omfatter forebyggende tiltak, fremming av normal fødsel, oppdagelse av komplikasjoner hos mor og barn, tilgang til medisinsk eller annen relevant assistanse og utførelse av nødtiltak. Jordmor har en viktig oppgave i helserådgivning og undervisning, ikke bare for kvinner, men også for familien og lokalsamfunnet. Dette arbeidet bør omfatte fødselsforberedende undervisning og forberedelse til foreldrerollen, og kan utvides til kvinnehelse, seksuell eller reproduktiv helse samt spebarnspleie.

En jordmor kan praktisere i alle typer miljø, inkludert hjem, lokalsamfunn, sykehus, fødestue eller helsestasjon.